

Ast dignetur benignus et eruditus Lector ponderare rationes, et auctores a me sub dict. n. 25 allatos, pluresque alios idem sentientes, et signanter cit. D. Alfons. de Liguori, qui in suo opere italice impresso novissime, ann. 1759, c. 6, punto 4, § 1, nu. 59, sic tradit expresse: « Si dimanda per 2 A che sia tenuto il penitente, che si ha dimenticata la penitenza? Altri, come Bonnac. S. Antonin., etc., vogliono che sia tenuto a ripetere la confessione per far intiero il sacramento. Ma comunemente e molto, e forse più probabilmente lo negano Suarez, Vasquez, Layman, Castropal, ed altri, e ciò ancorchè colpevolmente se ne fosse scordato, come dicono Soto, Nav., Lugo, Salm., La Croix, Holam., etc., perchè in tal caso da una parte la penitenza si è renduta impossibile, è dall' altra è molto dubbia la legge, se debbano ripetersi i peccati già una volta direttamente assoluti, affin di dare intiero il sacramento; » digneturque etiam benignus et eruditus Lector ponderare rationes, et auctores a me sub dict. num. 31 allatos, et a me tradita sub verb. **INDULGENTIA**, artic. 3, num. 4 ad 8, inclusive cum S. Thoma, S. Bonavent. aliisque plurimis classicis doctoribus ibi allegatis; et omnibus attentis, atque integre perpensis, pronuntiet, an animadversione digna sint ibi a me tradita cum tot celeberrimis auctoribus; vel potius a theologo notata? Eo vel maxime, quod eruditissimus P. Ubaldu Giraldu cum suo Maschat, *Institutionis canonice*, editionis Romanæ 1757, tom. II, lib. v, tit. 38, num. 5, sic expresse concludit: « Pœnitentia minor imponi potest, si eo die occurrat aliqua indulgentia, præsertim plenaria, dummodo pœnitens ad eam lucranda necessaria præstet. » Quamvis ipse, quod mirum est, unus ex revisoribus probaverit indebitam censuram nostri theologi.

(19. * Hic subjicere juvat, quæ Benedictus XIV, *De synodo diœcesana*, lib. vii, cap. 13 habet. Igitur cum ipse num. 9 cavendum episcopis esse dixisset, « ne in suis synodis, aut in instructione sacerdotum, quam synodis quandoque attextunt, aliquid decernant, aut de attritionis mere servilis ad sacramentum pœnitentiæ sufficientia, aut de amoris saltem initialis necessitate, » quem ejus locum Ferraris num. 1 attulit, num. 10 subdit: « Non ideo prohibentur episcopi confessarios monere, ut pœnitens ad veram et perfectam contritionem hortentur et excitent; id siquidem faciendum suadent etiam præcipui auctores, qui pro sufficien-

POENITENTIA PUBLICA.

De pœnitentia publica sequentia notasse expedit.

(1. Initium solemnium hujus pœnitentiæ repetendum videtur ab ipsis apostolis, cum jam Paulus *I Cor.* v, legatur incestuosum quemdam Corinthium tradidisse *Satana in carnis interitum*, quod excommunicationis quoddam, et publicæ pœnitentiæ genus

tia doloris ex solometu gehennæ, steterunt, uti Suarez, Gammachæus, Comitulus, quorum testimonia supra retulimus. Et, quod magis est, ita fieri præcipit *Rituale Romanum* jussu Pauli V editum tit. 18 Confessario injungens, ut, audita pœnitentis sacramentali confessione, ejusque peccatis diligenter expensis, « opportunas correptiones, ac monitiones, prout opus esse viderit, paterna charitate adhibeat, et ad « dolorem et contritionem efficacibus verbis adducere conetur; » cui consonat *Rituale Argentense*, editum a cardinali de Rohan, tit. *De pœnit.*, § 1, ubi hæc habentur: « Cæterum pœnitentes suos admonere « non cessent confessarii, ne se putent securos in sacramenti Pœnitentiæ perceptione, « si, præter fidei et spei actus, non incipient « diligere Deum, tanquam omnis justitiæ « fontem, ut loquitur sacrosancta synodus « Tridentina. » Quoniam vero Ferraris noster num. 13, ut evincat, ex propositione n. 58 inter damnatas a Ven. Innocentio XI, minime educi, circumstantiam consuetudinis a pœnitente semper esse manifestandam, confugit ad auctores, qui adhuc post dictam damnationem, illam opinionem tuentur, eamque ab ipsis, *sciente et non contradicente S. Sede*, propugnari animadvertit, in lectorum memoriam revocandam esse ducimus propositionem num. 27, ex damnatis ab Alexandro VII: « Si liber sit alicujus junioris et moderni; debet opinio censi probabilis, dum non constet rejectam esse a Sede Apostolica tanquam improbabilem, » referendaque verba, quæ in Decreto Ven. Innocentii XI auctoritate edito die 2 Martii anno 1679, leguntur nempe: « Non intendens tamen Sanctitas Sua per hoc decretum alias propositiones in ipso non expressas, et Sanctitati Suæ quomodolibet, et ex quacunque parte exhibitas vel exhibendas ullatenus approbare. » Ex his enim plane efficitur, traditas a theologis opiniones non eo præcise tutas censi posse, quod ipsas Apostolica Sedes non damnaverit. Tanti quoque facienda non est recentiorum theologorum, ac præsertim illorum, qui probabilissimi systema propugnant ac sequuntur, auctoritas, ut traditas ab illis opiniones, licet ab aliis gravioribus et auctoritatibus et rationis momentis oppugnentur, amplectamur ac tueamur. Hæc si præ oculis lectores habuerint, facile perspicient, quæ pro se auctor noster a n. 14, assert, infirma esse, ac opiniones, quas confirmare nititur, jure a Romano theologo notatas fuisse et reprehensas *.

fuisse veteres existimant. De usu certe ejus sæculo II et III dubitari nequit; adeo clara sunt testimonia Irenæi, l. II, c. 9, Tertulliani, l. *De pœnit.*, c. 9, et Cypriani, ep. 52, ad Antonianum. Neque tamen statim a principio eadem, quæ deinceps invaluit, fuit

disciplina, seu rigorem, seu diuturnitatem pœnitentiæ attendas. Etenim sæc. I, paulo ante memoratus Corinthius, vix anno pœnitentiæ evoluta, Ecclesiæ communioni restitutus, ut constat ex c. II ep. II ad Corinth., quam post annum ab *epist.* 1 elapsus Paulus scripsit. Et (Irenæo teste l. III, c. 4) Cerdo hæresiarcha sæc. II, pluries a sua apostasia reconciliationem obtinuit. Nathalius etiam episcopus, ab hæreticis ad defectionem inductus, ut primum sacco indutus, et cinere conspersus ad pedes Zephyrini sub initium sæculi III Papæ, se provolvit, continuo pacem et communionem recepit, quod refert Eusebius, l. VI, *Hist.*, c. ult.

(2. Severitatis hujus canonicæ disciplina non prius, quam sub medium sæculi III, inducta est, ut colligitur ex Cypriani ep. 52, in qua scribit, communi episcoporum suffragio constitutum, « ut nec in totum spes communicationis et pacis lapsis denegaretur... sed traheretur diu pœnitentia. » In hunc finem, cum antea pœnitentiæ tempus, et modus episcopi arbitrio definirentur, institutæ sunt solemnnes pœnitentium stationes, ac singulis attributa laboriosæ satisfactionis opera; idque tum ad fideles in officio vitæ Christianæ continendos; tum ad occurrendum Montanistarum et Novatianorum criminationibus, quibus catholicos de nimia in lapsos facilitate incusabant. Cæterum hæc ipsa pœnitentiæ solemnitas circa finem sæculi IV, primum quidem Constantinopoli a Nectario, haud multo post dein in plerisque etiam aliis Orientalibus Ecclesiis, in Occidente vero non prius quam sæc. VII abrogata est; hinc sequentibus sæculis, tametsi quandoque pro publicis delictis publica imponeretur pœnitentia, prior tamen ille quoad temporis diuturnitatem et stationes canonicas rigor integre observatus non legitur.

(3. Erat solemnium huic pœnitentiæ illud peculiare, quod non a quolibet, nec quibusvis peccatoribus injungi posset. Nimirum 1, a solo episcopo vel presbytero speciebus ad id muneris deputato imponebatur pœnitentia publica, et quidem solemnium ritu, neque nisi in capite *Jejunii*, seu feria *Cinerum*; unde et mos eo die cineres accipiendi profluxit. Ritus hunc videre est apud Martene, *De antiqua Eccl. discipl.*, c. 17, ubi ex complurium ecclesiarum manuscriptis codicibus varios ejus ordines describit. Id. refertur in *Pontificali Rom.* Clementis VIII, tit. *De expuls. publice pœnitentium*. Præcipua autem ejus capita hæc fere sunt. Pœnitentibus templum ingressis, et coram episcopo prostratis, ac peccatum suum palam confitentibus primum imponebatur cinis cum dicto: *Memento homo, quia pulvis es, et age pœnitentiam, ut habeas vitam æternam*. Aspersi dein aqua lustrali, post manuum impositionem, ciliciis benedictis induebantur; tum, recitatis prius Psalmis Pœnitentialibus, et compluribus aliis precibus, ad fores ecclesiæ deductos ejiciebat episcopus dicens: *Ecce ejicimini vos hodie*

FERRAR. VI.

a liminibus *S. Matris Ecclesiæ*, etc., respondente choro: *In sudore vultus tui vesceris pane*, etc. Postremo jam ejectos, et extra ecclesiam genibus flexis gementes commonebat episcopus de pœnitentiæ operibus, de misericordia Dei, utque non prius, quam feria V in Cœna Domini, ad ecclesiam redirent; quo sermone finito, ac episcopo cum reliquis fidelibus in ecclesiam revertente, mox ejus valvæ ante oculos pœnitentium clauderentur.

(4. Quod vero ad personas pœnitentiæ huic subjectas attinet: in primis clerici majores (quales sunt episcopi, presbyteri et diaconi) saltem a sæculo IV, ei non erant obnoxii, ut colligitur ex conc. Carthaginiensi an. 398, can. 11, item Leonis M. *Epist. ad Rusticum Narbon.*, et Isidoro, l. II, *De eccl. offic.*, c. 16. Num autem antea subjecti fuerint, controversum est, nec certi quidquam statui potest. Perinde de clericis minoribus aliqui controvertunt: tametsi eos Felix III, sub finem sæculi V, pontifex in ep. 7, solemnium pœnitentiæ subjiciat; iisdem nihilominus a conc. Toletano IV, an. 633, can. 29, eadem cum clericis majoribus pœna dictatur. Ego existimo, uti in aliis, sic et in hoc non eandem fuisse in omnibus ecclesiis disciplinam, hæcque ipsam apud eosdem progressu temporis non raro variatam. Illud ex laud. can. Toletano est certius: saltem sub initium sæculi VII constitutum fuisse, ut quilibet clericus a solemnium pœnitentia exemptus, in locum ejus « ab honore dignitatis depositus monasterii pœnam excipiat, ibique perpetuam pœnitentiæ deditus scelus admissum luat. »

(5. Sed nec fidelibus reliquis omnia promiscue peccata, quantumvis gravia, solemnium hac satisfactione expianda erant. Non certe occulta; nam Innocentius I, in *Ep. ad Exuperium* disertè ait: « Non habent latentia peccata vindictam, » intellige publicam. Idem colligitur ex S. Cæsarii hom. 1, in *Quadrag.*; item concilii *Neocasariensis* ann. 314, can. 4, cum primis autem Augustino. Verba sancti doctoris sunt serm. 16, *De verb. Dom.* « Novit nescio quem homicidam episcopus, et alius illum nemo novit... prorsus non prodo, nec negligo, corripio in secreto, » etc., et ibid. infra: « Sunt homines adulteri in domibus suis, in secreto peccant; aliquando nobis produntur... nos non prodimus malum, sed in secreto arguimus. » Unde hom. ult. inter 50, in peccatore publicæ pœnitentiæ subjiciendo requirit delictum, quod « non solum sit in gravi malo, sed etiam in scandalo aliorum, » proinde publicum. Nec tamen etiam gravia quælibet publica delicta solemnium hac pœnitentia castigabantur; verum, certa duntaxat, et quidem communiter idololatria, homicidium et adulterium; reliqua fere arbitrio episcoporum designabantur, ut adeo in hoc quoque pro ecclesiarum varietate variam fuisse disciplinam fateri oporteat. Quodcumque interim peccatum fuerit, propter quod pœnitentia publica acta est, pœnitentes hujusmodi a clericorum ordine in perpetuum

arcebantur, ut constat ex Siricii Papæ ep. 1, c. 14. Cui pœnæ num etiam illi, qui vel demissionis studio, aut ad vindicandas occultas culpas (quod legimus a quibusdam factum) publicis pœnitentibus se sponte, ac ultro adjunxerunt, subjecti fuerint? certi quod dicam, nihil reperio.

(6. Tria vero in ritu publicæ pœnitentiæ observata digna sunt: pœnitentium stationes, tempus singulis præfinitum, et pœnæ intra hoc tempus usitate. I. Ac stationes quidem, seu gradus pœnitentiæ solemnibus complectebatur quatuor: fletum videlicet, auditionem, substrationem et consistentiam; hinc pro varietate eorum pœnitentes alii dicti flentes, audientes alii, vel substrati, aut demum consistentes. Qui in prima flentium statione versabantur, pro foribus templi manebant prostrati, ibique, sacco induti, et cinere conspersi, delictum suum coram episcopo, vel alio pœnitentiarario, imo et fidelibus omnibus palam confitebantur; quin etiam, templum ingredientium pedibus multo cum gemitu advoluti, eorum preces et suffragia exposebant. Isthinc vero colligas: confessionem publicam repetitis vicibus fieri consuevisse; primum videlicet in impositione pœnitentiæ, ac rursum in hoc flentium gradu. Audientium statio fuit in narthece, seu templi vestibulo, ubi cum catechumenis et infidelibus audiebant Psalmorum cantus, Scripturæ lectionem et sermones episcopi, quo per hæc ad veram pœnitentiam disponentur; missæ autem catechumenorum interesse non permittebantur. Substratis in ipso templi ambitu a porta usque ad ambonem locus erat; hic inter gemitus et suspiria flentes subjiciebantur manuum impositioni, quam episcopus cum clero faciebat, orans simul pro illis, eisque benedicens; dum denique, peracta catechumenorum missa, ante offeritorium e templo egerentur. Atque hic pœnitentium gradus omnium erat laboriosissimus; in eo quippe plurima pœnitentiæ opera obeunda erant: unde etiam hujus gradus pœnitentes potissimum absoluto pœnitentium nomine veniebant. Consistentes demum intra ambonem et cancellos in templo locum occupabant, ac integro missæ sacrificio, et reliquis communibus precibus intererant; a panis tamen et vini oblatione, ac etiam Eucharistiæ participatione excludantur, dum solemniter reconciliantur.

(7. Uti universim toti pœnitentiæ, sic et stationibus non erat lege communi certum præfinitum tempus, ut constat ex conc. Carthaginensi III, quod can. 3, statuit: « Ut pœnitentibus, secundum peccatorum differentiam, episcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur. » Inde non raro factum, ut alii uno, alii duobus, imo et pluribus annis in quavis statione delinerentur; aliquando autem ab una statione, prætermissa media, ad aliam transferrentur. Singulare severitatis exemplum est ex Basilio, qui in *Ep. ad Amphilocho.*, can. 76, *De hominide pœnitentia* ita decrevit: « Qui sua sponte interfecit, et post pœnitentia ductus

est, viginti annis sacramento non communicabit. Viginti autem anni sic in eo dispensentur. Debet quatuor annis deslere stans extra fores oratorii, et fideles ingredientiæ rogans, ut pro eo precentur, suam iniquitatem pronuntians. Post quatuor autem annos inter auditores recipietur, et quinque annis cum ipsis egredietur. Septem annis cum iis, qui in substratione orant, egredietur. In quatuor autem annis solum stabit cum fidelibus, sed non erit oblationis particeps; tum demum, iis expletis, erit sacramentorum particeps. »

(8. Quodeunque interim hoc tempus fuerit, intra illud variis pœnitentiæ operibus vacandum erat. Præter peculiare autem illas pœnas, quæ singulis pro gravitate delicti ab episcopo imponebantur, communes omnibus fuisse leguntur sequentes: Confessio publica, privatio Eucharistiæ, attonsiocapitit, et pullæ vestis, ac cilicii gestatio; orationum, humiliationis, jejuniorum, et aliarum corporis afflictationum frequentatio; abstinentia a conviviis et balneis; a clero et ordinibus in perpetuum exclusio. His, imo in quibusdam Ecclesiis (præsertim Romana, Gallicana et Africana) etiam aliæ adjucebantur pœnæ; cum videlicet publice pœnitentes a contrahendo matrimonio, aut jam conjugati ab ejus usu prohiberentur; arcerentur a militia sæculari, quo magis Deo et pœnitentiæ vacarent; agere susceptores in baptismo et confirmatione vetarentur, etc.

(9. Pœnitentiam solemnem integre peractam sequebatur solemniter reconciliatio, cui ex veterum disciplina suos speciatim erat minister, certumque præfinitum tempus et peculiaris cæremonia. Et ad ministrum quod attinet, quamvis, urgente necessitate (hoc est in articulo mortis), sacerdoti cuilibet fas fuerit publice pœnitentes reconciliare; regulariter attamen id a solo episcopo præstabatur. Certe publica illa reconciliatio, quæ solemniter in Ecclesia fiebat, ita episcopo fuit propria, ut a nemine alio, nisi forte ad id muneris peculiariter delegato unquam ministrari potuerit. I. Cap. Sed nec tempus ejus erat arbitrium. In Ecclesia Romana ad id designatam fuisse Maj. hebdom. feriam v constat ex Innocentii I *Ep. ad Decent.*, c. 7, Sacramentario Gregorii, et Ordine Rom. Eundem diem observatum in Gallia juxta præscriptum conc. Cabilonensis, can. 47, item in Anglia, Germania, plurimisque provinciis aliis docent ordines Missalium, ab erud. Martene relati, *De ant. Eccl. discipl.*, c. 22, et passim ritualia ac pontificalia. Unde peculiare id erat Ecclesiæ Mediolanensi et Hispanicæ, quod reconciliationem hanc in Parasceve Sabbati sancti peragerent, ut ex S. Ambrosii epist. 33, et conc. Toletani IV, can. 70, colligitur; quanquam et in hoc subinde variaverint.

(10. Porro solemniter hujus reconciliationis ritus copiose describitur in *Not. et Observ.* a Cl. Menardo factis ad sacramentarium Gregorii Magni; item apud Cl. Mar-

tene, l. 1, *De ant. Eccl. Rit.*, c. 6, art. 4. ac rursum apud eundem in tract. *De ant. Eccl. discipl.*, c. 22, § 2, in compluribus ordinibus, *De reconcil. pœnit.* Nos præcipua duntaxat ejus capita referemus ex Clementis VIII Pontificali Romano, et quidem retentis, quoad licet, ejusdem verbis. Juxta hoc igitur tit. *De reconcil. pœnit.*, in feria v Cœnæ Domini. I. Pontifice cum clero coram altari Psalmos Pœnitentiales et Litanias recitante, pœnitentes ante fores ecclesiæ nudis pedibus ad terram prostrati manent, tenentes in manibus cereos extinctos. Sub litanis ipsis ad verba, *Omnes SS. patriarchæ, etc.* Item, *Omnes SS. martyres, etc.*, duo subdiaconi cereos accensos deferentes egrediuntur ad pœnitentes, ac primum dicunt: *Vivo ego, dicit Dominus: nolo mortem, etc.*, vice altera autem: *Dicit Dominus: Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum colorum;* hisque dictis, extinguunt cereos, et revertuntur. Rursum ante verba, *Agnus Dei, etc.*, egreditur diaconus cum majore cereo accenso, et in ostio templi ad pœnitentes conversus canit antiphonam: *Levate capita vestra: ecce appropinquavit redemptio vestra.* Tum ex diaconi cereo accenduntur pœnitentium candelæ, diaconusque cum illuminato cereo revertente, dicitur: *Agnus Dei, etc.* II. Litanis terminatis, episcopo in faldistorio consistenti archidiaconus ab ostio templi præsentat et commendat pœnitentes; quos subinde cum toto clero accedens episcopus, primum exhortatur de divina clementia, de veniæ promissio-

sione, etc., dein, finito sermone, canit antiphonam: *Venite, venite filii, etc.* Mox pœnitentes ostium ecclesiæ ingressi prosternuntur ad pedes episcopi, nec multo post ab eodem deducuntur in ecclesiam, archipresbytero interim nomine pœnitentium dicente: *Iniquitates meas ego cognosco, etc.* Episcopo autem concludente: *Dico vobis, gaudium est angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.* III. Ad medium ecclesiæ deducti pœnitentes flectunt continuo genua, episcopus vero ad illos conversus inchoat antiphonam: *Oportet te, fili, gaudere, quia frater tuus mortuus fuerat, et revixit, etc.*, recitatisque dein psalmis quibusdam et orationibus compluribus, aspergit eos aqua laustrali, et incensat dicens: *Exsurgite, qui dormitis, exsurgite a mortuis, et illuminabit vos Christus.* Postremum, data singulis indulgentia, omnes simul solemniter absolutione reconciliat, et elevatis manibus benedicit. In quibusdam præterea Missalium ordinibus a Cl. Martene relatis legitur episcopum singulis reconciliatis manum imposuisse, ac etiam pacis osculum dedisse cum dicto: *Pax tecum.* Peracta solemniter hac cæremonia, crines et barbam, quam, durante pœnitentia, nutrire moris erat, deposuerunt reconciliati, sacco item et cilicio dimisso, cultioribus et mundioribus vestibus induti sunt; quin etiam in quibusdam ecclesiis hoc die apud episcopum laudatior cœna excipiebantur, ut notat Martene ex antiquo Pontificali Ecclesiæ Pictaviensis.

PŒNITENTIARIA APOSTOLICA.

PŒNITENTIARIUS MAJOR.

SUMMARIUM.

1. De pœnitentiariæ Apostolicæ facultatibus, ad num. 5. — 4. Pœnitentiariæ Apostolicæ officiales. — 5. De hujusmodi officialibus quænam notanda ad num. 10. — 11. Pœnitentiariæ expeditiones

(1. Pœnitentiariæ facultates late traduntur a Benedict. XIV, tom. I, constit. 95, incipient. *Pastor bonus.* (2. Pœnitentiariæ Apostolicæ facultates Sede vacante absolventi a quibuslibet censuris, et dispensandi in foro conscientiæ, et ad tempus perseverant juxta disposita ab eodem, *ibidem*, § 51. (3. Pro foro tamen externo conquiescit, præterquam quoad regulares et moniales, et quoad absolutiones cum reincidentia. *Idem, ibid.*, § 53.

(4. Pœnitentiariæ Apostolicæ officiales sunt major pœnitentiarius, regens, theologus, datarius, canonista, corrector, sigillator, procuratores, seu secretarii tres et scriptores ordinarii itidem tres cum additione unius procuratoris, et unius scriptoris. *Idem* constit. 66, incip. *In Apostolicæ pœnitentiariæ*, § 2 per tot.; ubi assignantur eorum qualitates, munera et emolumenta, et alia eos concernentia. (5. Et § 21, statuit de signatura pœnitentiariæ, interessentia officialium, methodoque in ea servanda.

omnes secreto, et gratis fiunt, ad num. 15. — 14. De pœnitentiariæ archivio. — 15. De pœnitentiario majori quid notandum, ad num. 36. — 37. Quoad pœnitentiariorum minores, *vide ibi*, ad num. 40; alia ad rem. v. verb. DISPENSATIO, a num. 68.

(6. Ad pœnitentiariæ Apostolicæ scriptorum officium non debent admitti, qui alienis servitiis, vel alteri incompatibili officio addicti sint. *Idem*, tom. II, constit. 41, incip. *Quamvis.* (7. Iisdem injungitur, ut procuratorum, seu secretariorum officia frequentent. *Idem, ibidem.* (8. Pœnitentiariæ Apostolicæ secretarii, seu procuratores, ipsius officii praxim didicisse debent in prævia executione muneris scriptoris. *Idem, ibid.* (9. Tam procuratores quam scriptores, per concursum eligendi sunt. *Idem, ibid.* (10. Pœnitentiario majori R. E. card. injungitur præmissorum executio. *Idem, ibid.*

(11. Pœnitentiariæ expeditiones omnes secreto, et gratis fiunt. *Idem, cit. constit. incip. In Apostolicæ*, § 22.

(12. Pœnitentiariæ emolumenta unde sumenda, et quomodo administranda, assignat *idem, ibid.*, § 29 et seq. (13. Superflua applicantur hospitio pauperum invalidorum de Urbe. *Idem, ibid.*, § 33. (14. Pœnitenti-

tiaræ archivium publicum et secretum, omni diligentia disponendum, et custodiendum constituitur. Idem, *ibid.*, § 37 et seq.

(15. Major pœnitentiarius unus ex S. R. E. cardinalibus debet esse presbyter, et in theologia magister, seu decretorum doctor a solo Romano Pontifice per litteras eligendus. Ipso e vita discedente tempore sedis vacantis, tunc a majore numero cardinalium per secreta suffragia eligendus est alius cardinalis propœnitentiarius ad ejusdem sedis vacantis tempus. Idem, *ibidem*, § 3 et 4.

(16. Præcipuum majoris pœnitentiarii munus consistit in recto ac prudenti exercitio facultatum sibi concessarum. Et in quatuor diebus majoris hebdomadæ, Dominica quidem Palmarum in basilica Sancti Joannis in Laterano, feria vero quarta in Basilica S. Mariæ Majoris, et quinta, et sextis feriis in Basilica Vaticana S. Petri fidelium confessiones in Sede ad id constituta excipere, nec non capita pie sese submittentium virga pœnitentiarii tangere; indulgentiam centum dierum ipsis impartiendo, juxta facultatem eidem concessam in alia constit., incip. *Pastor bonus*. (17. Præterea tribus anni diebus, videlicet feria quarta Cinerum (qua die ipse cineres capiti Summi Pontificis, cardinalium cæterorumque assistentium inspergit), et mane feriæ sextæ in Parasceve, et die commemorationis fidelium defunctorum, solemnî ritu rem divinam in Pontificia capella peragere. (18. Et ad hæc Romano Pontifici in supremo vitæ agone constituto ad spiritualem eidem in tali articulo ferendam opem, assistere. Idem, *ibid.*, § 5.

(19. Major pœnitentiarius minores pœnitentiarios in tribus basilicis Urbis, in Ecclesia Lauretana, ac pro anni Sancti tempore in basilica S. Pauli, aliisque Urbis ecclesiis deputat, *ibid.*, § 6. (20. Majori pœnitentiario assignantur emolumenta centum scutorum auri pro quolibet mense, et aliorum cæ annuorum monetæ e superfluis pœnitentiariæ emolumentis. Idem, *ibidem*, § 8 et 9.

(21. Pœnitentiarius major potest consulere Papam etiam in prohibitis, et ei de vivæ vocis oraculo asserenti est fides habenda. Idem, in *cit.*, constitut. 95, incip. *Pastor bonus*, § 5. (22. Pœnitentiarii majoris facultates a pluribus Pontificibus concessæ colliguntur et ordinantur ab eodem per tot. dict. *Constitutionem*. (23. Absolvit enim a peccatis et censuris. Idem, *ibid.*, § 16. (24. Dispensat super irregularitate. Idem, *ibidem*, § 17. (25. Convalidat titu-

POENITENTIARIUS.

Vide verb. CANONICUS, *art.* 9, n. 45 ad 49.

POLLUTIO.

Vide verb. LUXURIA, a num. 33 ad 43.

POLYGAMIA.

SUMMARIUM.

1. Polygamia seu uxorum pluralitas duplex esse

ios beneficiorum condonando seu componendo quoad fructus male perceptos. Idem, *ibid.*, § 20. (26. Remittit seu condonat alia male percepta, et habilitat ad percipiendum. Idem, *ibidem*, § 25. (27. Relaxat seu commutat juramenta, vota et onera. Idem, *ibid.*, § 28. (28. Regulares habilitat, absolvit et transitus eidem concedit de una ad aliam religionem. Idem, *ibidem*, § 31. (29. Et eadem respectu monialium. Idem, *ibidem*, § 36. (30. Dispensat in matrimonialibus super impedimentis impediens occultis, revalidat dispensationes male obtentas etiam legitimando prolem. Idem, *ibidem*, § 39. (31. Dat facultatem minoribus pœnitentiariis. Idem, *ibid.*, § 47. (32. Concedit indulgentiam centum dierum in tactu virgæ. Idem, *ibidem*, § 50. (33. Commissiones majoris pœnitentiarii vel propœnitentiarii non expirant, eo decedente vel ab officio cessante. Idem, *ibidem*, § 49. (34. Pœnitentiarii minores in basilicis Urbis, et in æde Lauretana deputantur a cardinali majori pœnitentiario cum facultatibus ipsius arbitrio. Idem, *cit.* constit. 66, incip. *In Apostolica pœnitentiariæ*, § 6. Vide dictas duas constitutiones *Pastor bonus*, et *In Apostolica pœnitentiariæ*, ubi declarantur supradictæ facultates, et plurima alia statuuntur ad rem.

(35. Ad pœnitentiarium majorem pertinet supplere negligentiam, tam ordinariarum localium quam regularium superiorum monialium, in deputationibus confessoriarum in casibus a concilio Tridentino præscriptis, aliisque recensitis in constitutione 66, incip. *Pastoralis*. Idem, *cit.* constitut. incip. *Quamvis*. (36. Pœnitentiarius major, etiam vacante Apostolica Sede, monialibus deputare nequit confessarios, qui ab ordinariis locorum pro monialibus expresse probati non fuerint. Idem, *ibidem*.

(37. Pœnitentiariis minoribus basilicæ Lateranensis ordinis Minorum Reformatorum, inopia laborantibus, annui redditus augentur in sculis ducentis, ex officio sigillatoris pœnitentiariæ Apostolicæ dismembratis. Idem constit. 39, incip. *Laborantibus*. (38. Item in aliis sculis centum ex redditibus pœnitentiariæ arbitrio pœnitentiarii majoris alias permissis. Idem, *ibidem*. (39. Præterea eorum collegio assignantur mulctæ ejusdem officii pœnitentiariæ. Idem, *ibidem*. (40. Hujusmodi assignatio declaratur, quod facta fuerit eorum collegio per modum eleemosynæ. Idem, constitut. 31, incipient. *Decet*.

Alia ad rem, vide verb. DISPENSATIO, a num. 68 ad fin.

potest, scilicet successiva et simultanea. — 2. Polygamia successiva quæ sit? — 3. Qui duas uxores

successive habuit, dicitur *bigamus*; si tres, dicitur *trigamus*; si quinque, dicitur *quintogamus*; si octo, dicitur *octogamus*; et sic de aliis. — 4. Polygamia simultanea quæ sit? — 5. Hæc simultanea pluralitas uxorum est vera, et propria polygamia, de qua in præsentî est sermo. — 6. Et quidem pluralitas successiva uxorum valida est et licita. — 7. Polygamia seu pluralitas simultanea uxorum est jure divino prohibita. — 8. In lege veteri polygamia seu pluralitas uxorum fuit licita et permessa. — 9. Polygamia autem, seu potius *polyviria* plurium virorum simul cum una uxore nunquam, nec in lege veteri fuit licita et permessa. — 10. An poterit Deus in lege veteri; et possit nunc dispensare in hac polygamia seu *polyviria*, multi negativam sententiam defendunt. — 11. Assertiva autem sententia est communior et probabilior. — 12. Circa polygamiam seu pluralitatem simultaneam uxorum, sicuti de facto Deus dispensavit in lege veteri, ita posset, si vellet, dispensare etiam nunc in lege evangelica. — 13. Nullus autem homo, neque Summus Pontifex dispensare potest circa utramque polygamiam, scilicet tam viri cum multis uxoribus simul, quam uxoris cum multis simul viris. — 14. Ad evitandam polygamiam et contrahendum secundum matrimonium ob mortem alterius conjugis requiritur, et sufficit certitudo saltem moralis de morte ejusdem conjugis. — 15. Probatum prima pars, quod scilicet requiratur certitudo, et non sufficiat solum dubium, aut probabilis opinio de morte alterius conjugis, nec ejus absentia plurium annorum. — 16. Probatum secunda pars; quod scilicet sufficiat certitudo moralis. — 17. Notitia sufficiens, et certitudo moralis de morte alterius conjugis habetur: primo, si de ea testetur parochus. — 18. Secundo, si adsit attestatio publica vel authentica. — 19. Tertio, si adsint duo testes de visu. — 20. In similibus casibus etiam consanguinei, et affines possunt esse testes; excipiuntur tamen ad id interesse habentes, uti sunt ipsimet con-

(1. Polygamia seu uxorum pluralitas duplex esse potest, scilicet successiva et simultanea. *Communis*. (2. Polygamia successiva est, quando quis successive plures habet uxores. *Communis*. (3. Et hic si duas successive habuit, dicitur *bigamus*; si tres, dicitur *trigamus*; si quinque, dicitur *quintogamus*; si octo, dicitur *octogamus*, et sic loquendo de aliis, textu expresso in cap. *Aperiant* 11, caus. 31, qu. 1. (4. Polygamia simultanea est, quando quis simul plures habet uxores. *Communis*. (5. Et hæc simultanea pluralitas uxorum est vera et propria polygamia, de qua in præsentî est sermo. (6. Et quidem pluralitatem uxorum successivam validam esse et licitam, altero conjugum mortuo, est communis Catholicorum sensus contra Montanistas et Novatianos olim secundas nuptias damnantes, et expresse habetur ex *I ad Corinth.* vi, ibi: *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit; quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat, tantum in Domino*. Et *I ad Timoth.* v, vult Apostolus *Viduas juniores nubere*. Et c. *Aperiant* 11, caus. 31, qu. 6, dicitur expresse: «Ego nunc libera voce proclamo, non damnari in Ecclesia bigamiam, imo nec trigamiam, et ita licere quinto et sexto, et ultra; quomodo et secundo marito recte nubere.» Et hoc supponitur pro certo et indubitato, tot.

(57) Accedat vel ipsorum Protestantium princi-

juges superstites. — 21. Quarto, si cum uno teste de visu, aut cum fama, aut cum pluribus testibus de auditu concurrant verisimilia indicia et conjecturæ. — 22. Imo multi volunt sufficere etiam unicum testem de visu. — 23. Et probabilius non sufficit unus testis, nisi concurrant aliqua adminicula et indicia. — 24. Item non sufficit sola fama sine aliquo ex dictis indicis et conjecturis. — 25. Item sine aliquo ex dictis indicis, seu adminiculis, et conjecturis, nec sufficit absentia alterius conjugis per multos annos. — 26. Quandoque ex supradictis habeatur sufficiens certitudo moralis de morte conjugis, spectat ad judicem ecclesiasticum suo prudenti judicio, attentis omnibus circumstantiis locorum, temporum et personarum, judicare. — 27. Polygami in jure civili, etiam ab imperatoribus gentilibus infamiae nota, aliisque poenis afficiuntur. — 28. Polygami, nedum in jure civili, sed potissimum in jure canonico infames declarantur. — 29. Polygami condemnantur ad triremes per quinquennium; vel si falsos prodixerunt testes ad probandam temporis conjugis, ad septennium. — 30. Quinimo ii, qui, mentito nomine vel cognomine, prima uxore vivente, secundam ducunt, damnantur ad triremes in perpetuum; et si fuerint inhabiles, fustigantur, et ad carceres perpetuos damnantur, et si pro atrocitate criminis majores poenas meruerint, traduntur etiam curiæ sæculari. — 31. Polygami debent abjurare de levi vel de vehementi, prout fuerint, vel leviter vel graviter de hæresi suspecti. — 32. Unde crimen polygamie spectat ad forum ecclesiasticum, sive ad inquisitores hæreticæ pravitatis privative quoad judices sæculares. — 33. Polygamus, qui polygamie pœnitentiam, seu pœnam trirremium jam explevit, non potest cum secunda uxore denuo matrimonium contrahere, quamvis prima legitima uxor decesserit, nisi habeat dispensationem Apostolicam. — 34. Subnectuntur *Addit. ex aliena manu*, ad n. 42.

tit. *De secundis nuptiis* 21, lib. iv *Decret.*

(7. Polygamia seu pluralitas simultanea uxorum est jure divino prohibita. Est certa de fide; et qui contrarium assereret esse hæreticus reputandus. Sic Catholicæ omnes ex canon. 48 *Apostolorum*; ex concilio *Nicæano* 1, c. 25 et 27. Ex Innocent. 1, epistola 37; ex Syricio, epistola 1, cap. 4, ut in cap. *De conjugali* 27, quæst. 2; ex Cælestino 1, in cap. *Videtur nobis* 35, quæst. 6; ex concilio *Toletano* 1, cap. 17; ex Alexandro III, in *Append.*, cap. 15 et 25; ex Nicolao I, *Ad consulta Bulgarorum*, cap. 15; ex Innocentio III, in cap. *Gaudemus* 8, De divortii, ubi ad hoc dicit unam tantum costam in unam tantum feminam conversam fuisse, et non plures in plures; ex concilio *Florentino*, in *Dec. pro Armenis*; ex concilio *Coloniensi sub Paul. III*, part. 1, cap. 41; ex concilio *Moguntino sub eodem*, in *Decretis fidei*, cap. 36; et ex concilio *Tridentino*, sess. xxiv, can. 2, ubi sic est definitum: «Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, et hoc nulla lege divina esse prohibitum, anathema sit.» Et hoc aperte colligitur ex verbis ipsius Christi, *Matth.* xix et *Marc.* x, ubi expresse docet, esse adulterum eum qui, *dimissa uxore*, ducit aliam; quod non esset, si, vivente priori, alia quoque esset uxor ejus legitima (57).

pum severitas adversus impium Theophili Aletæi